

inzien waarom ze er zijn. En we zijn zelf ook van een aantal zaken afgestapt. Zo is uit onderzoek gebleken dat het dragen van handschoenen niet tot vermindering van prikaccidenten leidt. Integendeel, het leidt tot juist meer ongelukken. Negentig procent van de routineprikken door ervaren mensen kan zonder handschoenen gedaan worden. Dat is veiliger dan met handschoenen.'

Moeite

Volgens Tonnaer is het zaak dat ziekenhuizen in de toekomst de ongelukjes binnen de muren van het hospitaal beter gaan bijhouden. 'Ziekenhuizen hebben zich altijd gericht op near-accidents bij patiënten. Dat beleid is vrij goed ontwikkeld. Maar met betrekking tot het eigen personeel gebeurt er nauwelijks iets. Er wordt geturfd, maar daar houdt het dan mee op. Ieder ziekenhuis zou ongevallen moeten specificeren zoals wij dat doen. We willen binnen onze organisaties (de Bedrijfsartsen van Universiteiten, Hogescholen en Academische Ziekenhuizen (BUHAZ) en de Bedrijfsartsen van Instellingen in de Gezondheidszorg (BIG) ijveren voor de invoering van registratieformulieren zoals wij die hanteren. Want zo krijg je harde cijfers en we leven nu eenmaal in een tijd waarin alles eerst keihard aangetoond moet worden voor je bijvoorbeeld preventieve maatregelen mag nemen.'

Secretaris J. Valkenburg van het BIG voelt veel voor het idee van Tonnaer om registratieformulieren zoals die in het AZN en op de KUN worden gebruikt in te voeren, maar denkt niet dat andere ziekenhuizen het initiatief van het AZN zullen volgen. Valkenburg: 'Het AZN is tot nu toe het enige ziekenhuis wat op deze manier ongevallen bijhoudt. Het zou goed zijn als andere ziekenhuizen dit idee overnemen, maar de invoering van een uitgebreid registratieformulier hebben we al eens besproken en het is de meeste bedrijfsartsen teveel moeite. Het ziekenhuis is wat dat betreft te vergelijken met andere bedrijven en instellingen; er is toch een soort angst voor de reactie van de buitenwereld. Het enige wat goed geregistreerd wordt zijn de prikaccidenten. Uiteraard vanwege het besmettingsgevaar. De rest wordt niet gauw gemeld. Ze zijn bang voor de mening van de buitenwereld.'

De auteur

Ton Bennink is freelance journalist.

Arbozorg is mooi, maar wie verzorgt de deskundigen?

Guido Bayens

Als het aan de vertegenwoordigers van de centrale werkgevers- en werknemersorganisaties ligt, gaat elk bedrijf binnenkort gebruik maken van deskundige arbo-diensten. Via de Arboraad hebben zij dit aan minister De Vries laten weten.¹ In Nederland zal dan ongetwijfeld een uitgebreid netwerk ontstaan van arbodiensten, waarbinnen verschillende deskundigen eendrachtig moeten gaan samenwerken.

Arboraad; (on)gevraagd advies uitbrengen, wie zorgt dat de zaak beheersbaar blijft? Foto: Peter Pennarts.

De deskundige diensten moeten een belangrijke rol gaan spelen bij onder meer de volgende zaken: a. het uitvoeren van risico-inventarisaties en -evaluaties en b. het begeleiden van zieke werknemers, met name gedurende de eerste zes weken na de ziekmelding.

De ongeveer veertig bestaande gezamenlijke BGD-en zullen naar verwachting in hoog tempo uitgebreid gaan worden tot arbodiensten. Ook basisgezondheidsdiensten en de regionale vestigingen van de Rijksbedrijfsgezondheids- en Bedrijfsveiligheidsdienst (RBB) zullen een gooi doen naar de status van erkende arbodienst. Grote bedrijven kennen vaak eenvoudige diensten, al dan niet gecom-

bineerd tot arbodienst. Sommigen daarvan zijn ook overgegaan tot het verlenen van diensten aan derden. Tenslotte kennen we ook nog een gestaag groeiend aantal particuliere adviesbureaus.

Meer recent hebben de bedrijfsverenigingen zich gemeld: zij waren druk doende om hun verzekeringsgeneeskundige taak uit te breiden in de richting van complete arbodiensten. De regering heeft hen echter te verstaan gegeven dat er een strikte scheiding dient te komen tussen de verzekeringsrol van bedrijfsverenigingen enerzijds en het aanbieden van preventieve zorg anderzijds. Het GAK heeft laten weten intensieve

samenwerking met de regionaal opererende BGD-en na te streven. Door al deze ontwikkelingen ontstaan er in een relatief korte periode misschien wel honderd arbodiensten die op een vrije markt gaan opereren.

Een dergelijke kwantitatieve groei is absoluut noodzakelijk. Als immers alle bedrijven en instellingen in Nederland met tien of meer werknemers verplicht worden om zich van de nodige deskundige ondersteuning te voorzien en als deze diensten ook de begeleiding van zieke werknemers gaan intensiveren, is het huidige aantal arbo-zorgverleners te klein. Groei van het aantal arbodiensten is dan ook noodzakelijk en leidt bovendien tot een betere spreiding ervan over Nederland. De arbodiensten kunnen dichter bij hun cliënten worden gehuisvest.

Kwaliteit

Maar laten we ook eens kijken naar de kwaliteit van de dienstverlening. Gaat de snelle groei in omvang en in aantal van de arbodiensten niet ten koste van de kwaliteit van de dienstverlening? Er zullen zich naar verwachting zeker problemen voordoen. Waar halen we zo gauw de nodige ervaren deskundigen vandaan? Verzekeringsgeneeskundigen zijn nog maar net begonnen aan hun bijscholing op bedrijfsgezondheidskundig vlak. Binnen bepaalde sectoren is het tot nu toe eerder uitzondering dan regel dat een bedrijf is aangesloten bij een arbodienst. Daarom hebben de meeste arbodiensten nog vrijwel geen ervaring met de specifieke arboproblemen in dergelijke sectoren. De kwantiteit en de kwaliteit van de verleende bedrijfsgezondheidszorg is al enige jaren onderwerp van gesprek tussen werkgevers- en werknemersorganisaties in verscheidene bedrijfstakken en sectoren. Zo ontstonden initiatieven om te komen tot sectorale, coördinerende instellingen zoals de stichting Arbouw, de stichting BGZ-Wegvervoer, de stichting Gezondheidszorg in de Agrarische Sector (STIGAS), etc. Elk van die coördinerende instellingen ging contracten afsluiten met gezamenlijke BGD-en, voorlichtingsactiviteiten organiseren, adviezen verstrekken, documentatiesystemen opzetten, informatie-diensten verzorgen en onderzoek stimuleren. Op zichzelf een goede ontwikkeling, totdat je bedenkt dat zo op den duur veel meer van dergelijke stichtingen zullen ontstaan. Dan zou wat als coördinatie bedoeld is juist in het tegendeel kunnen omslaan. Elke BGD of arbodienst moet dan met steeds meer specifieke wensen van 'collec-

tieve' opdrachtgevers rekening houden. Het aantal overlegsituaties neemt sterk toe.

Het signaleren van een dergelijke ontwikkeling, behoort waarschijnlijk tot de categorie van de self denying prophecy. Want wat gebeurt er als teveel coördinerende organisatie op bedrijfstakniveau gaan ontstaan? Dan zal de roep om centrale coördinatie toenemen! Te denken valt bijvoorbeeld aan meer uniformiteit bij het verzamelen, bewerken en doorgeven van informatie (cliëntgegevens, PBGO-gegevens, gegevens van werkplek-

Welke instantie gaat er voor zorgen dat de zaak beheersbaar blijft?

onderzoeken, documentatiesystemen, databanken, etc.). Op dit moment worden hiervoor zeer uiteenlopende systemen gebruikt.

De complexiteit kan aanzienlijk gereduceerd worden door een centraal coördinatiepunt in te schakelen.

Omissie

Welke instantie zal zorg moeten dragen voor het uitvoeren van enige landelijke coördinatie en ondersteuning? De overheid zal het zeker niet zijn. Minister de Vries laat geen gelegenheid voorbij gaan om het Nederlandse volk duidelijk te maken dat de kosten die samenhangen met ziekteverzuim door werkgevers en werknemers moeten worden opgebracht. Dit geldt nu ook voor preventieve werkzaamheden. De overheid treedt terug. Ministeries moeten inkrimpen. De Arbeidsinspectie krijgt een meer beperkte taak. Dit komt tot uitdrukking in onder meer de volgende wijzigingen: monitoring in plaats van breed inspecteren en de invoering van een systeem van certificering. De centrale dienst van de Arbeidsinspectie, het DGA wordt aanzienlijk verkleind en subsidies verdwijnen waardoor er minder geld zal zijn voor arbo-onderzoek en -voorlichting. Daartegenover staat dat de invloed van 'Brussel' op onze nationale regelgeving toe neemt.

Welke andere organisaties komen dan in aanmerking om als coördina-

tiepunt op te treden? De Arboraad, als onderdeel van de SER? De federatie van gezamenlijke bedrijfsgezondheidsdiensten? Het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA? De beroepsverenigingen? De stichting Kwaliteitsbevordering Bedrijfsgezondheidszorg (SKB)? Hier stuiten we op een ommissie in het vuist-dikke advies van de Arboraad over de wijziging van de Arbowet. Zoals reeds gesteld zijn werkgevers en werknemers het eens over het principe dat alle bedrijven met tien of meer werknemers zich via arbodiensten dienen te verzekeren van de nodige deskundige ondersteuning. Impliciet is hiermee besloten het aantal en de omvang van deze diensten sterk uit te breiden. Wat echter niet meegenomen is in het advies, is de vraag welke instantie zorg gaat dragen voor landelijke coördinatie van dit grootschalige netwerk. Welke instantie gaat ervoor zorgen dat de zaak beheersbaar blijft? Dat dubbel werk wordt voorkomen? Dat voldoende uniformiteit ontstaat in de aanpak van werkplekonderzoek, bedrijfsgezondheidskundig onderzoek, informatieverzameling en -uitwisseling, voorlichting, opleidingen, onderzoek, advisering en instrument-ontwikkeling? Wellicht zou de Arboraad hierover - ongevraagd - een advies kunnen geven aan de minister van SZW. Misschien heeft de minister ook zelf wel een idee en kan hij hierover alsnog advies vragen aan de Arboraad. Zijn standpunt dat de overheid zich dient terug te trekken, zou acceptabel kunnen zijn indien de centrale ondersteuning van de deskundige diensten eerst even netjes aan een non-gouvernementele organisatie wordt overgedragen. Per slot van rekening heeft het Ministerie van SZW inmiddels voldoende ervaring met het 'op afstand zetten' van overheidstaken.

Een landelijk coördinatiepunt kan belangrijke taken vervullen ter ondersteuning van het snel groeiende netwerk van arbodiensten. Zo kan een dergelijke instelling de coördinatie - niet te verwarren met uitvoering - op zich nemen van de opleiding van deskundigen.

Ook zullen nog de nodige instrumenten en advies-modellen moeten worden ontwikkeld ten behoeve van de dagelijkse praktijk van arbodiensten. De informatievoorziening kan dank zij de computer centraal efficiënt opgebouwd worden, terwijl deze decentraal en op maat gebruikt kan worden. Omgekeerd kunnen decentraal gegevens verzameld worden, welke via een gezamenlijk overeengekomen protocol van elektronische

data-uitwisseling, centraal kunnen worden opgeslagen, beheerd en verwerkt tot zinvolle beleidsinformatie. Een goed afgestemd voorlichtingsbeleid voorkomt dubblures en lacunes. Onderzoek naar de oorzaken van ziekteverzuim en mogelijkheden van verzuimpreventie is kostbaar en dient daarom via een landelijke (of zelfs internationale) coördinatie gestuurd te worden.

Ten slotte kunnen de toekomstige arbodiensten niet op alle terreinen top-adviseurs in dienst hebben. Voor bepaalde, specialistische vragen en onderwerpen moet men kunnen terugvallen op gespecialiseerde adviseurs.

Wiel

We zien nu reeds een aantal initiatieven op sectoraal en regionaal niveau om te komen tot instrumenten, voorlichting, informatievoorziening en gegevensverzameling. Het begin van langs elkaar heenwerken is er. Het wiel wordt al op verschillende plekken tegelijk uitgevonden. Naarmate deze ontwikkeling langer voortschrijdt zonder landelijke, laat staan internationale, coördinatie, zal het moeilijker zijn om straks samen te werken. Arboland is een sterk verdeeld land. Een tiental beroepsverenigingen, vakbonden, werkgeversorganisaties, vele dienstverlenende instellingen, enkelvoudige en gezamenlijke BGD-en, basisgezondheidsdiensten, veiligheidsdiensten, bedrijfsverenigingen, GAK, GUO, GMD, RBB, etc.

Een dergelijke complexe structuur vraagt van alle betrokkenen een uitgesproken wil om samen te werken. Zonder de wil tot samenwerking en landelijke coördinatie wordt het niks in arboland. Zeker niet nu de overheid haar traditionele rol als coördinator aan het afbouwen is.

Ten slotte moet in dit verband stilgegaan worden bij de oer-Hollandse vraag: Wie gaat de landelijke coördinatie betalen? Zoals reeds opgemerkt is De Vries hierover zeer duidelijk: Werkgevers en werknemers moeten zelf voor de benodigde zorg betalen. Als het gaat om het organiseren van de arbozorg op bedrijfstakniveau lijkt dit beginsel ook meer en meer ingang te vinden. Vandaar ook het ontstaan van bedrijfstakgewijze coördinerende instellingen. Maar als het gaat om de financiering van de landelijke coördinatie, ligt de zaak minder eenvoudig. Werknemersorganisaties hebben zich uitgesproken voor het creëren van een landelijk fonds. Op zichzelf geen unicum; de coördinatie van de scholing van ondernemingsraden wordt

gefinancierd via een door de SER opgelegde heffing op de loonsom. Werkgevers- en werknemersorganisaties zien toe op het juiste gebruik van deze middelen. De werkgevers zijn tot nu toe niet enthousiast over de suggestie om ook voor arbeidsomstandigheden een dergelijke landelijke voorziening tot stand te brengen.

Een andere mogelijkheid is dat de arbodiensten gezamenlijk via een opslag op hun dienstverlening aan bedrijven, een landelijk coördinerend instituut financieren. Voor de betrokken arbodiensten zou het voordeel van een dergelijke constructie zijn dat zij zelf in hoge mate invloed uitoefenen op de taakstelling van het landelijk instituut. De invloed van werkgevers- en werknemersorganisaties zou in een dergelijke constellatie hoogstens een indirecte zijn, namelijk via de besturen van de arbodiensten.

Samenvattend kan worden gesteld dat de op handen zijnde wijziging van de Arbowet zal leiden tot een sterke groei in aantal en omvang van de arbodiensten. Deze diensten zullen ter vergroting van kwaliteit en efficiëncy behoefte hebben aan landelijke coördinatie op het gebied van onder meer opleidingen, voorlichting, instrument-ontwikkeling, informatievoorziening, onderzoek, advisering en data-verzameling. Juist in deze periode van sterke groei van de arbozorg trekt de overheid zich terug. Daarmee vervalt een sterke coördinerende en financierende instantie. Een non-gouvernementele organisatie zal in deze leemte moeten gaan voorzien. Deze organisatie zou door de centrale werkgevers- en werknemersorganisaties kunnen worden opgericht of door de gezamenlijke arbodiensten nieuwe stijl. De bereidheid om een dergelijke instelling te financieren, zal wel de doorslag geven bij de vraag of de sociale partners of de professionele instellingen zich peetvader van het instituut zullen mogen noemen.

Noot

1. Het is overigens op dit moment nog de vraag of de voorkeur van de Arboraad wel in lijn is met de visie van de Europese Commissie. De Commissie heeft namelijk voorgesteld dat er binnen elk bedrijf werknemers moeten worden aangewezen om enige taken op arbogebied uit te voeren.

Even recht zetten

In Arbeidsomstandigheden 5, 1992 is in het artikel van H.J. Doctor een storende fout geslopen. Schema 1 op pagina 389 is niet volledig opgenomen. Hieronder de juiste versie. Onze excuses aan de auteur.

Schema 1: taken van de bedrijfs-geneeskundige

Preventie

- werkplekgerichte activiteiten/gezondheidsbewaking.
- Gezondheidsvoorlichting en opvoeding (GVO)

Medische

ondersteuning
en behandeling:

- bij keuringen/PBGO/GPO
- spreekuur
- counseling
- EHBO/verbandkamer (ook organisatie en instructie)
- vaccinaties e.d.

Signaleren en observeren

Werkzaamheden in het kader van verzuimbegeleiding en reïntegratie (sociaal-medische begeleiding).

Allerlei technisch handelen in de BGD:

- audiometrie en ander functieonderzoek (ergometrie)
- (bloedprikken)
- metingen op de werkplek.